

Г.С. КРУГОВА, магістр каф.ЕА та О, НТУ «ХПІ»

Л.С. СТРИГУЛЬ, к.е.н., доцент каф.ЕА та О, НТУ «ХПІ»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

У статті розглянуто теоретичне обґрунтування та систематизація наукових підходів до сутності і ролі державного фінансового контролю. Наведено систематизацію функцій та принципів державного фінансового контролю, що визначають мету його функціонування.

Ключові слова: контроль, державний фінансовий контроль, функції державного фінансового контролю, принципи державного фінансового контролю.

Вступ. В умовах обмеженості фінансових та матеріальних ресурсів бюджетних установ, зростанні кількості порушень в бюджетній сфері, набуває першочергового значення посилення безперервного контролю з боку держави та уповноважених контролюючих органів за ефективністю управління бюджетними коштами. Тому одним за напрямків сучасної економічної політики держави має стати вдосконалення системи державного фінансового контролю в Україні. Необхідність контролю викликана потребою саморегулювання його діяльності, моніторингу за діяльністю інших суб'єктів господарювання. Контроль нині стає основним незалежним джерелом інформації для виявлення причин порушень в бюджетній сфері, а також прийняття рішень щодо запобігання тим чи іншим порушенням.

Аналіз останніх досліджень та літератури. В науковій літературі сформовано доволі достатньо підходів досконалої системи органів державного фінансового контролю. На сьогоднішній день ці проблеми досліджуються такими вченими-економістами, як Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Калюга Є.В., Мельник М.В., Нападовська Л.В., Сопко В.В., Виговська В.Г., Петренко Н.І., Дрозд І.К., Усач Б.Ф. та інші. Незважаючи на різностороннє вивчення цієї проблеми, дослідження наукових праць та проблеми системи органів державного фінансового контролю є дискусійним та потребують подальшого дослідження.

Мета статті. Сучасні фінансові відносини потребують високопрофесійного управління з боку державних та місцевих органів влади, які мають забезпечувати ефективне, результативне і прозоре управління державними фінансами. За таких умов необхідний ефективний фінансовий контроль як важлива ланка системи управління національною економікою. Мета статті – дослідити сутність державного фінансового контролю, його функцій та сучасний стан.

©Г.С. Кругова, Л.С. Стригуль, 2014

Постановка проблеми. Формування механізму оцінки ефективності реалізації державою функції контролю за рухом бюджетних коштів, адекватного умовам сучасної фінансової практики та трансформації господарських зв'язків, дозволяє визначити здатність контролюючих органів оперативно реагувати на порушення фінансового-бюджетної дисципліни, відповідати за законність використання державної власності та наповнення бюджетів усіх рівнів, створення підґрунтя для оптимізації контролю і аудиторських повноважень між державними інституціями. Це обумовлює необхідність дослідження сутності та функцій державного фінансового контролю.

Матеріали досліджень. Для проведення ефективного державного фінансового контролю значної необхідності набуває визначення поняття «контроль», оскільки це надасть змогу зрозуміти його діалектичну природу, принципи та функції в процесі управління не лише фінансовими ресурсами та майном зокрема [1]. Контроль є однією з провідних функцій держави і може розглядатися як [2]:

- Функція спостереження - являє собою метод постійного або періодичного спостереження за суспільно важливими процесами [3];

- Процес - актуалізується необхідністю діагностувати стан досліджуваних об'єктів на основі процесних методів збору даних за попередньо визначеними параметрами [4,5];

- Функція управління - є самостійною функцією менеджменту [6];

- Платформа для прийняття рішень [7].

Дослідження тлумачення понять «фінансовий контроль» можна умовно систематизувати за класифікаційною ознакою «аспект використання поняття» наступним чином: як функцію фінансів [8]; як систему [9]; як функцію управління фінансовою системою з метою ефективного акумулювання, розподілу та використання фінансових ресурсів [10], як систему державних органів, що проводять контроль у сфері фінансів [11], діяльність різних контролюючих органів та систему їх нагляду, як один з видів фінансової діяльності держави, як сукупність державних контрольних заходів у галузі фінансів (як сукупність методичних процедур дотримання фінансового законодавства) [12].

Таким чином, фінансовий контроль – це складова контролю за формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів, що передбачає існування системи органів державної та місцевої влади, які проводять контрольні заходи з метою діагностики цільового та ефективного використання фінансових ресурсів та державного майна, визначення причин відхилень, усунення фінансових правопорушень, підвищення ефективності управління ними.

За економічною сутністю державний фінансовий контроль є функцією держави в процесі управління фінансовою системою для забезпечення

кінцевого етапу управління процесу формування, розподілу, перерозподілу та використання частини доданої вартості.

Державний фінансовий контроль має певні особливості: спрямування на раціональне, оптимальне та зважене використання фінансових ресурсів; забезпечення законності використання фінансів та відповідних нормативних приписів; реалізацію функцій органів контролю в рамках їх компетенції; визначення резервів та напрямків удосконалення ефективності державних органів [13].

Аналіз поглядів вітчизняних та закордонних дослідників щодо розуміння функцій державного фінансового контролю дозволив виділити основні з них:

- пізнавальна - дозволяє виявити фактори, що негативно впливають на розвиток продуктивних сил і виробничих відносин, з метою їх регулювання;

- практична - забезпечує управління економікою на основі конкретних методів у частині раціонального витрачання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів;

- інформаційна - на основі інформації, отриманої в результаті здійснення контролю, приймаються управлінські рішення і визначаються заходи, які забезпечать функціонування підконтрольного об'єкта відповідно до встановлених законодавством норм;

- профілактична - полягає у виявленні умов, що призводять до порушення норм і стандартів, встановлених нормативно-правовими актами, виникнення безгосподарності, нестач, крадіжок і зловживань, а також у виявленні осіб, винних у фінансових порушеннях, і притягненні їх до відповідальності відповідно до законодавства;

- організаційна - передбачає розробку та практичну реалізацію заходів, спрямованих на організацію ефективного впливу на діяльність суб'єктів державного контролю із застосуванням заходів державного примусу;

- комунікаційна - сприяє встановленню, підтриманню та розвитку системи суспільних комунікацій, що виникають у процесі здійснення державного фінансового контролю;

- етична - дозволяє здійснювати розробку, впровадження та дотримання етичних норм і стандартів діяльності осіб, що працюють у сфері державного фінансового контролю [13].

Висновки. Таким чином, державний фінансовий контроль слід розуміти не тільки як підсистему регулюючого впливу держави на фінансові відносини, а й в контексті впливу на суспільну думку, формування інформаційного простору раціонального витрачання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, дотримання етичних норм і стандартів фінансових взаємовідносин. В умовах розвитку фінансової системи країни та впливу на неї макроекономічних чинників (наприклад, світової фінансової кризи), актуальним завданням є здійснення систематизації підходів до трактування понять «контроль», «державний фінансовий контроль», принципів та чинників державного фінансового контролю. Враховуючи економічну

природу державного фінансового контролю та особливості його методологічного апарату, це дозволить в подальшому визначити особливості використання методичного комплексу державного фінансового контролю в Україні, а також виявити його переваги та недоліки та відповідні шляхи удосконалення [14].

Список літератури:1 Положення про Державну фінансову інспекцію України. Затверджено Указом Президента України від 23 квітня 2011 року № 499/2011 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://Zakon4.rada.gov.ua/laws/show/499/2011>. 2. Шатковська Л.С. Економічний контроль на сільськогосподарських підприємствах//Л.С. Шатковська. – К. :Урожай, 1994. – 272 с. 3. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади//О.Ф. Андрійко. – К.: Наук. Думка, 2004. – 304 с. 4. Картавих Л.Г. Контроль як складова в управлінні фінансовою системою держави//Л.Г. Картавих// Економіка Крима. – 2008. - №22. – С.51-53. 5. Усач Б.Ф. Контроль і ревізія//Б.Ф. Усач. – К.: Знання Прес, 2002. -253 с. 6. Лопушинський І.П. Державний фінансовий контроль за використанням коштів місцевих бюджетів/ І.П. Лопушинський, Г.М. Полевик// Вестник ХНТУ. – 2009. - № 3(36). – С.171-175. 7. Ореховський П.А. Контролінг//П.А. Ореховський – Обнинск: МАСЗ, 2000. -125 с. 8. Адміністративне право України//В.Б.Авер'янов. – К. : Вид-во: «Юридична думка», 2004. – 584 с. 9. Шохін С.О. Проблеми та перспективи розвитку фінансового контролю в Російській Федерації//С.О. Шохін. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 350 с. 10. Башкатова Т.А. Сущность и функции финансового короля/ Т.А. Башкатова. – М. : ЮНИТИ, 2001. – 527с. 11. Боди З. Финансы/Зви Боди, Роберт Мерстон. – 2007. – 592с. 12.Шевлоков В.З. Организационные основы создания государственного финансового контроля//В.З. Шевлоков//Аудит и финансовый анализ. – 2002. -№1. – С. 5-24. 13. 13. Шевченко Н.В. «Теоретичні засади визначення сутності та ролі державного фінансового контролю»//Шевченко Н.В.// [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe 14. Боголіб Т.М. «Нові підходи до організації державного фінансового контролю в Україні»//Т.М. Боголіб// [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

**Spysok literatury`:**1 Polozhennya pro Derzhavnu finansovu inspekciyu Ukrayiny`. Zatverdzheno Ukazom Prezy`denta Ukrayiny` vid 23 kvitnya 2011 roku 499/2011 [Elektronny`j resurs]: Rezhym`m dostupu: <http://Zakon4.rada.gov.ua/laws/show/499/2011>. 2. Shatkovs`ka L.S. Ekonomichny`j kontrol` na sil`s`kogospodars`ky`x pidpry`yemstvax/L.S. Shatkovs`ka. – K. :Urozhaj, 1994. – 272 s. 3. Andriyko O.F. Derzhavny`j kontrol` v Ukrayini: organizacijno-pravovi zasady`/O.F. Andriyko. – K.: Nauk. Dumka, 2004. – 304 s. 4. Kartavy`x L.G. Kontrol` yak skladova v upravlinni finansovoyu sy`stemoju derzhavy`/L.G. Kartavy`x// Ekonomika Kry`ma. – 2008. - #22. – S.51-53. 5. Usach B.F. Kontrol` i reviziya//B.F. Usach. – K.: Znany`ya Pres, 2002. -253 s. 6. Lopushy`ns`ky`j I.P. Derzhavny`j finansovy`j kontrol` za vy`kory`stannyam koshtiv miscevy`x byudzhetiv/ I.P. Lopushy`ns`ky`j, G.M. Polevy`k// Vestny`k XNTU. – 2009. - # 3(36). – S.171-175. 7. Orexovs`ky`j P.A. Kontroly`ng/P.A. Orexovs`ky`j – Obny`nsk: MASZ, 2000. -125 s. 8. Administraty`vne pravo Ukrayiny`/V.B.Aver`yanov. – K. : Vy`dvo: «Yury`dy`chna dumka», 2004. – 584 s. 9. Shoxy`n S.O. Problemy` y` perspekty`vy razvy`ty`ya finansovogo kontrolya v Rossy`jskoj Federacy`y`/S.O. Shoxy`n. – M.: Fy`nansy` y` staty`sty`ka, 1999. – 350 s. 10. Bashkatova T.A. Sushhnost` y` funkcy`y` finansovogo korolya/T.A. Bashkatova. – M. : YuNYTY`, 2001. – 527s. 11. Body` Z. Fy`nansy`/Zvy` Body`, Robert Merton. – 2007. – 592s. 12.Shevlokov V.Z. Organy`zacy`onnye osnovy` sozdany`ya gosudarstvennogo fy`nansovogo kontrolya/V.Z. Shevlovok//Audy`t y` fy`nansovyj analy`z. – 2002. -#1. – S. 5-24. 13. Shevchenko N.V. «Teorety`chni zasady` vy`znachennya sutnosti ta roli derzhavnogo finansovogo kontroyu»/Shevchenko N.V.// [Elektronny`j resurs]: Rezhym`m dostupu: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe) 14. Bogolib T.M. «Novi pidxody` do organizaciyi derzhavnogo finansovogo kontrolyu v Ukrayini»//Т.М. Bogolib// [Elektronny`j resurs]: Rezhym`m dostupu: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.